

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

УДК 379.8:792:069(477.73)

МАСОВІ ТЕАТРАЛІЗОВАНІ СВЯТА У МУЗЕЙНИХ ЗАКЛАДАХ КУЛЬТУРИ (НА ДОСВІДІ РОБОТИ МИКОЛАЇВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ХУДОЖНЬОГО МУЗЕЮ ІМ. В.В. ВЕРЕЩАГІНА)

Бабенко Л.О.

ПВНЗ «Київський університет культури»

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-9>

Висвітлено питання розвитку мистецько-видовищної сфери у музейних закладах культури на сучасному етапі. Досліджується проблема організації та проведення масових театралізованих свят у музейних закладах культури на основі діяльності Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна. Проаналізовано культурно-освітню роботу закладу на прикладі проведених акцій «Ніч музеїв» за період 2011-2017 роки. **Ключові слова:** масове свято, театралізація, «відкритий музей», «Ніч музеїв», дозвіллевий центр, культурно-освітня діяльність.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства масові свята є синтезом традиційних та новітніх форм діяльності музейних закладів культури. Сучасні театралізовані заходи виражаються в різноманітних культурних формах, а саме: свято, обряд, карнавал, публічний ритуал, балаган, спортивні й інші вистави. Для кожної з форм характерна своя специфіка, хоча сутнісною якістю залишається ігрова дія. Саме через масове театралізоване свято відбувається активний діалог (спілкування) з глядачем (відвідувачем), його активізація та залучення до дії. Масове театралізоване свято це складний соціальний інститут, який зазнає постійного впливу нових реалій. Час потребує оновлення підходів, принципів, прийомів, тобто збагачення філософського й технологічного інструментарію режисера масових театралізованих свят. Сьогодні масове театралізоване свято виступає своєрідним збірником драматичного, музичного, хореографічного, образотворчого мистецтва, акторської майстерності, режисури тощо. Масштабність сучасних театралізованих свят в Україні та світі вражає своєю різноплановістю та багатогранністю. Осмислення феномену масового театралізованого свята необхідне для встановлення його значення у сфері дозвілля та визначенні ролі свята у культурологічній науці в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій вказує на актуальність обраної теми. Культурологічні дослідження феномена святковості представлено творчістю таких дослідників як М. Бахтін, В. Пропп, Й. Гейзінг. Питаннями видовищної культури присвячено науковій публікації В. Брабича, В. Даркевич, Г. Плетнєвої, Я. Ратнера, М. Хренова, Т. Чередниченко, О. Шаміної та ін. Дослідники вказують на факт формування нових форм мистецько-видовищної культури у зв'язку з розвитком комп'ютерних технологій та сучасними інформаційними процесами. Проблемам взаємодій митця та глядача присвячена наукова робота К. Станіславської. Р. Безугла досліджувала негативний вплив, який несуть в собі

масові святкування. Автор вважає, що масова культура занадто інтенсивно діє на суспільну свідомість, при цьому завдаючи шкоди.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. У процесі дослідження музеї виділено як культурно-дозвіллевий центр, а також проаналізовано явище міжнародної акції «Ніч музеїв», як ключового етапу у культурно-дозвіллевій роботі закладу.

Метою статті є дослідження організації масового театралізованого свята у закладах культури, зокрема у музеях. Для цього необхідно проаналізувати стан сучасної мистецько-видовищної культури, визначивши значення масового театралізованого свята у діяльності музеїв.

Виклад основного матеріалу. Український дослідник у галузі культурології К. Станіславська у своїй монографії «Мистецько-видовищні форми сучасної культури» (2016) вказує на те, що «...людина ХХ–ХХІ століття стає суб'єктом візуальної репрезентації. Сучасна людина, знаходячись в атмосфері глобальної візуалізації, виступає то актором, то глядачем» [4, с. 7]. Авторка пише, що в результаті цих процесів, видовищність, характерна для сценічно-театрального мистецтва, стає притаманною і для інших сфер культури.

Сьогодні, заклади культури, зокрема музеї, враховуючи сучасні тенденції розвитку мистецько-видовищної сфери, трансформуються з сакраментальних у новітні. Музеї як заклади культури перебувають на зламі традиційних форм роботи, використовуючи сценічно-театральні методи реалізації діяльності. Музейні заклади культури, враховуючи сучасні соціально-культурні умови, розвиваються динамічно, виступаючи культурно-дозвіллевими центрами. Сучасний трансформований музей це заклад де не лише споглядають експонати, а ще проводять кінопокази, концерти, вистави, дні народження та церемонії одруження.

З кінця ХХ ст. універсальною моделлю музею в зарубіжних країнах вважається «відкритий музей», тобто культурно-освітній комплекс музейного типу, в якому функції музею (збиран-

ня фондів, їх збереження, експонування) виконуються нарівні з освітніми, виховними та розважальними. Поступово музеї стають складовою дозвіллевої індустрії. Прибічники функціонування музею як дозвіллевого центру, навпаки, вважають, що музеї, які нездатні приймати та обслуговувати відвідувачів різних соціально-демографічних груп, свідомо обмежують свої можливості залучення додаткової аудиторії і не сприяють розширенню доступу населення до художніх цінностей. Інтеграція музейної педагогіки та педагогіки дозвілля, на їх думку, сприяє гармонізації особистісного розвитку людини; формує її історичну свідомість, творче сприйняття дійсності, розвиває науковий світогляд та музейну культуру [2, с. 131-146].

Незважаючи на основне призначення – збереження пам'яток минулого і старовини, музеї нерозривно пов'язані з майбутнім. Вони формують естетичні смаки та уподобання особистості, привчають до розуміння краси та гармонії, виховують повагу до праці.

Музей – живий організм, який постійно змінюється, трансформується і розвивається. Помилковою є думка деяких членів суспільства, що в музеї все разом зі співробітниками «вкрито віковим пилом». Він, тобто музей, знаходиться у постійному русі та творчому пошуку. Варто вказати на те, що музеєзнавці виділяють 10 базових форм культурно-дозвіллевої діяльності: екскурсія, лекція, консультація, наукові читання (конференції, сесії, засідання), клуби (кружки, студії), конкурси, зустріч з цікавою людиною, концерт, свято, історична гра. В останні 10-ліття найбільшою популярністю користуються музейні свята, а саме масові театралізовані свята. Науковці визначають музейне свято як комплексну форму культурно-дозвіллевої діяльності, що відповідає специфіці та профілю конкретного музею.

Досліджуючи проблему організації масових театралізованих свят у музейних закладах варто вказати на значення культурно-освітньої діяльності. Культурно-освітня діяльність музеїв – одне з основних напрямлень загальної музейної діяльності. Це важливий етап комунікації між музеєм та відвідувачем. У цьому контексті музей варто розглядати як платформу для розвитку творчого потенціалу людини, формування його ціннісних орієнтацій.

Сучасний музей за останні роки пройшов складну трансформацію від скарбниці до парку освітніх розваг. Він допомагає поширювати знання і через емоційні переживання засвоювати їх кожному відвідувачу, розширюючи горизонти свідомості, викликаючи запитання «Хто я, звідки прийшов і куди йду?», формуючи критичне ставлення до минулого й сучасного [1].

У процесі генезису дозвіллевої сфери знаходиться і Миколаївський обласний художній музей ім. В.В. Верещагіна. Заснований у 1914 році на честь всесвітнього відомого художника-баталіста Василя Верещагіна, художній музей давно перестав бути лише пінакотекою [3, с. 536]. Протягом 100-річної історії у музеї проводяться різного типу масові заходи, а саме тематичні екскурсії, лекторії, художньо-музичні вечори, концерти. Особливою ланкою у секторі культурно-дозвіллевої діяльності Миколаївського художнього музею є масові театралізовані свята.

Культурно-освітня діяльність Миколаївського обласного художнього музею ім. В.В. Верещагіна направлена на задоволення потреб сучасного глядача (відвідувача). Зокрема, на теренах вищевказаного музею щорічно проводяться масові театралізовані свята. Одним з таких заходів є Міжнародна «Ніч в музеї». Це міжнародна акція, яка дозволяє оглянути музейні експозиції вночі, зазвичай приурочена до Міжнародного дня музеїв (18 травня). У цю ніч більшість музеїв відкрито для відвідувачів після заходу сонця і майже до ранку. Основна мета акції – показати ресурс, можливості, потенціал сучасних музеїв, залучити до музеїв молодь.

Миколаївський обласний художній музей ім. В.В. Верещагіна не лишається осторонь і активно включається в міжнародний соціально-культурний процес. На теренах музею, на 2017 рік, проведено 7 Ночей, всі з яких відрізнялися різноманітністю та оригінальністю. Варто зазначити, що попит на такого роду акції зростає з кожного днем. Про це свідчить той факт, що кожного року кількість відвідувачів в музеї в цей день збільшується. Для миколаївців і гостей міста це справжня подія. Деякі є постійними відвідувачами музею та прихильниками саме «ночі музеїв».

Кожного року музеї пропонують своїм відвідувачам різні теми та жанри «музейної ночі». У Миколаївському обласному художньому музеї ім. В.В. Верещагіна вперше Ніч музеїв була проведена у 2011 році. Організатори заходу запропонували відвідувачам екскурсію «Скульптура, що оживає вночі». На гостей заходу чекала зустріч з професійними акторами Молодіжного народного театру «СТУК», які виконували ролі «живої скульптури». І безумовно, екскурсія залами музею, під час якої йшла мова виключно про скульптуру з колекції музею.

У 2012 році в рамках святкування Ночі музеїв у художньому музеї ожили герої картин і повідали глядачам свої легенди. Екскурсія, побудована у хронологічній послідовності з XVII по XX століття. Для глядачів «оживали» княгиня Ольга, красуня Вірсавія, загадкова дама з XVIII століття, поет Олександр Пушкін з картини Івана Айвазовського, лірична дівчина в жовтому з полотна Олександра Мурашка та інші, не менш відомі персонажі.

Особливим для музейників та гостей став 2013 рік. У цю «музейну ніч» у художньо-музичній вітальні був проведений захід під назвою «Європа і Японія», у рамках якого голова Миколаївського товариства японської культури Галина Зинов'єва розповіла про феномен японської культури. Мова йшла про всесвітньо відоме мистецтво чайної церемонії, каліграфії, філософії, поезії, мистецтві створення ікебани. Секрети чайної церемонії були розкриті на майстер-класі, який особисто провела «японка з Миколаєва» Г. Зинов'єва.

Таємниці музейної колекції розкривалися перед відвідувачами у Ніч 2014 року. Герої картин, розповідали історії та легенди з минулого. До камерного виконання організатори акції звернулися у 2015 році. «Улюблені музи», саме таку назву обрали музейники для Ночі музеїв. Героїнями цієї Ночі стали жінки, які так, чи інакше вплинули на долю відомих чоловіків. Юдіфь, Анна Ахматова та Єлизавета Званцева – головні дійові особи заходу. Ці образи майстерно відтворили співробітники художнього музею.

18 травня 2016 року до Міжнародного дня музеїв та 25-річчя Незалежності України у Миколаївському обласному художньому музеї ім. В.В. Верещагіна відбулася тематична театралізована екскурсія залами музею «Українська ніч у музеї». Українські народні танці та пісні, гуморески та вірші, вікторина та цікава екскурсія залами художнього музею. Все це чекало на відвідувачів заходу у Міжнародний день музеїв. Захід відвідало 320 осіб одночасно. Це був справжній успіх. Екскурсія «Українська ніч у музеї» була проведена за участі провідних творчих колективів міста, артистів, студентів Миколаївського коледжу культури і мистецтв, Миколаївського вищого державного музичного училища.

У травні 2017 року «ніч музеїв по-миколаївськи» почалася о 10-й годині ранку з тематичної програми «Незвичайні музеї світу». Навіть уявити не можливо які тільки існують музеї: музей гірчичі, банану, музей близьки відомих людей тощо. Пізнавальна розповідь лектора супроводжувалася слайд-презентацією оригінальних музеїв. До того ж у першій половині дня на відвідувачів чекала насичена програма, що складалася з класичних тематичних екскурсій залами музею, концерту класичної музики у виконанні студентів Відкритого підрозділу Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв під керівництвом викладача музичного мистецтва В. Іванової, а також майстер-класів з створення текстильної ляльки та квітів. Свято продовжилося зворушливо-ліричною програмою «Три кохання Івана Айвазовського», присвяченій 200-річчю від дня народження всесвітньо відомого художника-марініста. Студенти Миколаївської філії Київського національного університету культури і мистецтв майстерно втілили в життя образи головних героїв сценарію – Івана Айвазовського, Марії Тальоні, Юлії Гревс та Анни Саркі-

зової. У рамках цієї програми були використані елементи театралізованого дійства. В експозиції зали західноєвропейського мистецтва розгорнулося дійство під назвою «Європейська ніч музеїв», в ході якого велася розповідь про галантну епоху короля Франції Людовіка XIV. Завершальним акордом «музейної ночі» став концерт класичної музики у виконанні відомого миколаївського композитора Е. Образцової. Така кількість різнопланових заходів в один день була проведена для того, щоб розосередити велику кількість відвідувачів, уникнути стовпотворіння, а також задовольнити культурно-дозвіллієві смаки всіх категорій сучасного глядача.

Висновки і пропозиції. Ретельний аналіз роботи музею в організації та проведенні масового театралізованого свята дозволяє зробити наступний висновок про те, що Миколаївський обласний художній музей ім. В.В. Верещагіна сьогодні, популяризуючи образотворче мистецтво шляхом активної культурно-дозвіллієвої діяльності, є одним з центрів культурного розвитку та дозвілля. Аналіз стану сучасної мистецько-видовищної культури показав вагоме значення масового театралізованого свята у діяльності закладів культури, зокрема музеїв. Окрім того, масові театралізовані свята на теренах музею кожного року все більше користуються попитом серед відвідувачів і набувають не лише розважальних, а й виховних, естетичних, пізнавальних і навіть арт-терапевтичних рис.

Зазначені висновки мають важливе значення для розуміння феномену масового театралізованого свята і можуть бути використані в подальших дослідженнях визначеної теми. Дане дослідження не вичерпує всіх аспектів зазначеної проблеми та питання організації масових театралізованих свят у музейних закладах культури залишається актуальним.

Список літератури:

1. Зеновій Мазурик. Для чого нам музеї? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2012/08/27/92208/> (дата звернення – 27.02.2018 р.). – Назва з екрана.
2. Петрова І.В. Дозвілля в зарубіжних країнах [Текст]: навчальний посібник / І.В. Петрова. – К.: Кондор, 2005. – 408 с.
3. Словник української мови [Текст]: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. – К.: Наукова думка, 1970-1980. – Т. 6. – С. 536.
4. Станіславська К.І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури [Текст]: монографія / Катерина Станіславська; вид. друге, перероб. і доп. – К.: НАКККіМ, 2016. – 352 с. : іл.

Бабенко Л.А.

ЧВУЗ «Київський університет культури»

МАССОВЫЕ ТЕАТРАЛИЗОВАННЫЕ ПРАЗДНИКИ В МУЗЕЙНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ КУЛЬТУРЫ (НА ПРИМЕРЕ РАБОТЫ НИКОЛАЕВСКОГО ОБЛАСТНОГО ХУДОЖЕСТВЕННОГО МУЗЕЯ ИМ. В.В. ВЕРЕЩАГИНА)

Аннотация

Выделены вопросы развития художественно-зрелищной сферы музейных учреждений культуры на современном этапе. Исследуется проблема организации и проведения массовых театрализованных праздников в музейных учреждениях культуры на основе деятельности Николаевского областного художественного музея им. В.В. Верещагина. Проанализировано культурно-образовательную работу музея на примере проведенных акций «Ночь музеев» в период 2011-2017 годов.

Ключевые слова: массовый праздник, театрализация, «открытый музей», «Ночь музеев», центр досуга, культурно-образовательная деятельность.

Babenko L.A.

Kyiv University of Culture

**MASS THEATRICALIZED HOLIDAYS IN THE CULTURAL INSTITUTIONS
OF THE MUSEUM (ON THE EXAMPLE OF WORK OF THE NIKOLAEV
REGIONAL ART MUSEUM NAMED AFTER V.V. VERESHCHAGIN)**

Summary

The questions of the development of the artistic and entertainment spheres are highlighted at the present stage. On the basis of the Nikolayev Regional Art Museum named after V.V. Vereshchagin, problems of organizing and holding mass theatrical holidays in museum cultural institutions are explored. Cultural and educational work of the museum is analyzed on the example of the events «Night of Museums» in the period 2011-2017.

Keywords: mass holiday, theatricalization, «open museum», «Night of museums», leisure center, cultural and educational activities.